Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 26 НОЯБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 141 (7644). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос 24 ноябре хиннача ший аргIанарча заседане дийцар хургйола КПСС Центральни Комитета Пленуми СССР Лакхехьарча Совета шийтталагIа сессии дIаяхьарца дувзаденна дешаш.

XIX Ерригсоюзни партийни конференце КПСС ЦК аппарат эргаяккхарахи кIезигъярахи йолча установкашка хьежжа Центральни Комитета отделий кердача структура хьакъехьарча предложенешкен цар балха керттерча лостамашкен хьажар. Белгалдаьккхар КПСС ЦК кердача отделаша балха стиль чIоагIа хувца езаш, ведомственни гIулакх, боахама органашта хьалхара болх белга дита дезаш социально - экономически политика, идеологически балха керттерча проблемашта тернам тIабахийта безаш, общественни вахара процессаш кIоаргга Iомае езаш, кадращцара болх тоабе безаш хилар.

Белгалдаьккхар Конституце тIа хувцамаш дарахи СССР халкъа депутаташ харжарахи долча Законий проекташ дерригача халкъо ювцилга чакхдоалаш хиларо уж проблемаш общественноста чIоагIа хьаштдолаш хилар хьахьокхилга. Хьачуеннача къахьегамхой предложенеша йиш хулийт законопроекташ дикка тоае, общественни хетар царца диззагIа дIагойта, XIX партийни конференце белгалъяьккха политически реформа кхоачашъеча хьалхара гIа баккха йиш хулийта эггара лоархIаме документаш СССР Лакхехьара Совет хьажара юкъедоаладе а.

КПСС ЦК Политбюро хьажар М. С. Горбачева Индеяьча официальни доттагIала визита итогашка. Белгалдаьккхар лакхерча боараме яьча конструктивни диалого Советски Союзеи Индеи вIаши дола гIулакхаш дикагIча оагIорехьа дерзадеш а динамизм луш а хилар, Азиатско - Тайжача океанеи дунени гIулакхашка позитивни толамаш дахара кIезига доаца гIо деш хилар. 1988 шерара Делийски декларации дегIайоалаяра йолча лакхерча боараме тIанийцача советско-индийски заявлене къоастабу ядерни герз а низ белга а хургдоацеи тешамеча системаца глобальни, массане юкъара кхерамзле Iалашъергйолеи машар оттабара дIахо а практически гIулакхаш дара никъ къоастабир.

Принципиально кердача чулоацамца хьалдузаш да торговле, экономика, Iилма, техника даькъера шин оагIорахьара советско-индийски бувзамаш. Из дара кхы тIа а доккхий хIамаш даьд шин мехка кулгалхой хIанз вIашагIкхийттача правительствашта юкъерча цхьайолча соглашенешта кулгаш яздар бахьан долаш. Белгалдаьккхар Индеца торгово - экономически цхьана къахьегара эффективность а вIаши боала пайда а лакхбара керттердар пун механизм толамца кхоачашъяри эггара хьалха производственни кооперации а йолаш керда формаш караерзаяри хилар. Белгалдаьккхад советско - индийски культурни карагIдаьннараш дIахо йодача хана хьинарегIа вIаши довзийтар, хIаьта иштта доттагIала общесташка, профессиональнии творчески союзашка, кхалнаьха, кагирхой, спортивни, кхыйолча организацешка гIолла Советски Союзаи Индеи юкъера бувзамаш а лоархIаме хилар.

А. Н. Яковлева Венгреи Чехословакеи яьча балха визитий результаташ йийцар. Вежарашха йолча партешца цхьана идеологически къахьегара Прагеи Будапештеи кулгаш яздаьча программаша хьахулийт дикагIа опыт йовзийтара, цхьана теоретически разработкаш яра, интеллигенцеи кагирхошеи вIаши гIулакхаш леладара, культурни карагIдаьннар вIаши довзийтара эша хьалаш. Белгалдаьккхад социализм кердаяккхара, цу профессе коммунистически болхлойи партей моттигеи лоархIамеи, социалистически мехкашта юкъера экономически, политически, идеологически цхьана къахьегалга эргадаьккха тоадарца цига доладеннача овлангарча хувцамий вIаши болча бувзама декхарийи проблемайи кхы а кIоаргагIа цхьана уйла яра ВСРП-и КПЧ-и кулгалхошца хинна новкъосташха йола беседаш лоархIаме хилар.

Заседане ладийгIар Д. Т. Язова Югославе яьча доттагIала официальни визитах йолча информацега. Дика а хеташ белгалдаьккхар СФРЮ кулгалхошца Д. Т. Язов вIашагIкхийттача хана Советски Союзаи Югославенеи юкъера доттагIала гIулакхаши цхьана къахьегалгеи дIахо а дегIадоаладара шинна оагIорахьара тIа кхувш хилар.

О. Д. Бакланова Афганистан Республике яьча балха визита, Афганистан Президентаца Наджибулайцеи Премьер - Министраца М. Х. Шаркацеи вIашагIкхетара итогех йолча информацега ладийгIар. Баьча бартага хьажжа советско - афгански цхьана къахьегилга дегIадоаладара хьдда долча дешай хьакъехьара гIулакхаш тIадехкад.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Малав тахан эггара лакхагIа хьокхамаш долаш юрта боахаме къахьегар? Жоп цаI мара дац — арендатор. Масала, Урус-Мартановски района «Гехинский» совхозера Тасуев Iаьла. Из ше механизатор ва, цхьабакъда, укх тIеххьарча хана хьайбаш леладе волавеннав из. Дулха кхаба совхозагара цо дIаийцай 21 сиргIалг.

— Со-м хьалха а хиннав хьайбашца гIулакх доагIаш. — йоах цо. — Шурий комплексана доакъар дIатIаозаш дуккхача шерашка болх баьб аз.

Хьайбашка хьожаш ше цхьаь вац Iаьла, цунца из болх беш ба цун нана Аьсети сесаг Заргани. ДIабахача бетта тараза тIа яьхар цар сиргIалгаш, хIараяр кхо бIаь килограммал езагIа хилар. Дийнахьеи буси хIара хьайбана тIакхета дозал юкъера лаьрхIача килограммал дукхагIа хилар. Совхозе из боарам 380 грамм мара бац. Лоацца аьлча, дулх тIакхетийтара план шозза кхоачашйир арендатораша.

Баь экономически пайда мелб хьажара лархIа дезаш хилар дIадаха доакъар а. СиргIалгаш кхаба хьанийцача хана денз царна хIаранена дIакхаьчар 6—7 центнер доакъара единица я, совхозе цу юкъа 12 — 13 йолча. ВIаши нийсдел уж хьокхамаш...

Дукха ха йисаяц сиргIалгаш дулха комбинате дIачуяла. Царех хIараяр цу ханале 400 килограмм а кхы тIех а дозал долаш хилийта дош деннад арендатора. ХIаьта ше аьннар цо кхоачашделга цхьаккха шеко яц.

Деша дай бац

Цкъа мо дуккхаза яздаьд оаха Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза хьайбаш леладерий балхах. Доакъар ца тоъаш хала Iа даьккхачул тIехьагIа, дог даьхадар бIаьстий а аьхкий а гIулакхаш тоадаларга. Хайра доацаш дайра даьха дог.

Карарча шера итт бутт чакхбаьнначул тIехьагIа иштта хьокхамаш дар колхозе гIолла: шера план 3430 тонн йолаш, моттигерча хьайбаш леладераша паччахьалкхенга ехкаяр 2468 тонн, е 72 процент. Соахка укх хана хинначунца нийслича 613 тонн кIезигагIа хул из. Дийнахьа Iаттагара йоаккха шура 5,5 килограмм мара яцар. Цул совгIа тIа-тIа лаьгIлуш а йоагIар из.

Фермашта юкъе массарел тIехьа я шура йохкарах дола декхар 64 процент мара кхоачаш ца даь № 4 яр. Шу доладелча денз 1346 тонн шура дIачуяла езаш яр из, хIаьта дIачуеннар — 860 тонн. Районе эггара кIезигагIа хIана яц аьнна я цу юкъа хIара Iаттагара яьккха шура.

ХьагучогIа, геттара тIехьабисаб колхоза хьайбаш леладераш. Цхьан дийнахьа хинна хIама дац из. ГIулакх цу денга кхоачаргдолга гуш дар ши-кхо шу хьалха а. ХIаьта бокъонца оарц ца доаккхаш таккхалча баьгIар района кулгалхой. Колхоза председатель хийпача юхедисар ши-шегIа меттадарга сатийса хургда-кх цар.

ТIанийца социалистически декхараш доккхий дар колхозе, цунга хьежжа кхоачашдара гаьна а дар. Майрра ала мегаргда, моттигера хьайбаш леладераш шоай деша дай бац аьнна.

Техника—кийчон мугIаре

ХАЛА ДАЛЕ А

Репортаж

Наурски района «Терский» яхача совхоза контора хьалхашка лаьттача нахага, мичай шун боахама механически мастерски аьнна, хаьттача, дIа цу чу я, жоп делар царех цхьанне, цхьан доккхача отара пIелг тIа а хьожабаь.

...Чудолх тхо цу чу. Тиша яр помещени чура а. ДукхагIдола кизга бIалгаш доацача кораш тIа теха полиэтиленови пленка яр. Мух чухьекхаргбоацаш даь хургдар-кх из гIулакх. ХIаьта а шийла яр чухьа. ХIана аьлча, цкъа-дале, болх беш яцар отоплени, шозлагIа-дале, бIеха бар массехк метте мастерске тхов.

— Керда яр е йолаяь, хIаьта йинза ца йоалаш латта иттех шу хургда хIанз. Совхоза кулгалхой теххьарча хана хувцалу, эггара дукхагIа кхо шу мара ца доаккхаш. Цудухьа хургда-кх, керда мастерски яь яккхара йоакхо еш ца хилар, — аьлар тхона хьатIавеначa мехмастерске заведующе Рассказов Борис Григорьевича, оаха даьча хаттара жоп луш. — Бакьда, укх шера сихагIа деш да из хьаяра балхаш. Цу гIулакха дукхагIа йоакхо е ваьнав керда вена совхоза директор.

Укх шера йиълагIча квартале 12 трактор, 60 процент тIехьатоссаш йола инвентарь тоае езаш бар уж. Цунах хIанзле бархI трактор, 52 процент тIехьатоссаш йола инвентарь кийчон мугIаре дIаоттаьй.

Сеялкашта, коснлкашта, культиватораштa, кхы тайпа йолча инвентара, Iай из талхаргйоацаш, басар, хьекхалуш йолча моттигашка машиний даьтта хьакхад, хьамча йолча чархашта кIир техай, ресорашта кIала дахчан гударгаш а оттаяь, хьалъайяьй.

Ремонт яьча ерригача тракторашта акташ увттаяьй, техника мел дика тоаю хьожаш йолча лаьрххIа вIашагIъеллача комиссес. Цунна юкъебоагIа мехмастерске заведующел совгIа, кхаш леладеча бригадай механикаш, совхоза керттера агроном. Механизатораша Алдамов Мувсас, Ясаев Ясас, Магомадов Аюба, Умиев Хьусена, Суганпов Хизнра лелаеча, хIаьта мастерске тоаяьча тракторашта къаьстта а лакха мах баьб цар. Белгалдаккха доагIа, шоай техникана ремонт еча юкъа, цу балха цар а хьинаре дакъа лаьцалга.

СалоIаш бац совхоза кхаш леладераш хIанз а. ТIатеIIа зяба лаьтта оахаш боахк. Шоай кхыболча нокъосташца цхьана хIанзле 2321 гектара тIа баьб цар из болх, план 2350 гектар йолаш. Кхы а цхьа хIама да белгалдаккха доагIаш: районе массарел хьалха дIайийна яьхар цу боахама къахьегамхоша гурахьа юв ялата, доакъара культураш.

— Хьувкъам чуэцара, лаьтта дIадера, кхытайпа кхашкара балхаш иштта сиха чакхдаьха дале а, — йоах Рассказова, — соахкарчул пхийтта денна тIехьадиса кхоачашдир уж. Цу юкъа тIехьадаха дийзар техникана ремонт яра балхаш а. ХIаьта а соахка саннa февраль бутт юкъекхачалехьа боахама ерригa юртбоахама техника бIаьстан балхашка кийчъе тха мастерске коллектива вIаштIехьдаргхиларах теш со. Укх шера гурахьеи тIадоагIача шера Iайи тоае еза техника а кIезига яц.

Басар хьакхача, кхы кулг тоха ца дезаш тоаяь яьннай хIанз мастерске латтача ворхI тракторех шиъ. Царна метта шиъ дIа а оттаяь, кхы а ворхI трактора ремонт йича кхоачашхул цар укх шера де лерхIар.

Цул совгIа техникана кулг тохача хана цхьатарра дика массехк болх бе ховш дукха говзанчаш ба мастерске. Масала, ткъаь шера цу боахаме къахьегаш волча токара Шалашов Николая хов сварка е, медника, аьшка пхьара балхаш де, хIаьта машиний а тракторий а топливни аппаратурал совгIа, мотораш, ходовой даькъа, электрооборудовани тоае ховш ва, Шалашова санна йоккха стаж йола, шофер а механизатор а вола Лучански Михаил. Иштта хьаьнала къахьегамхо ва газоэлектросварщик Елизаров Валерий, кхыбараш.

— ХIанз дувца а кIордадаьд-кх. Перестройка е йолаяь гIаьхха юкъ яьнна йоллаше а, тоаденна а тIалуш а дац-кх тхо запасной оатхалашца Iалашделга, — дувц Рассказова. — ХIанз мукъагIа паргIатта са ма доаккхаргдий, аьнна хеташ дар, «Сельхозтехника» объединени дIа а яькха, агропромашка ремонтни предприятеш вIашагIъехкача. Цхьабакъда, цох хIама хиланзар. ГIулакх кхы а нийрчадьлар, ХIаьта цу хьале Шалашов, Луганский, Елизаров санна бола нах бецаре йиш а яцар. Техника тоаеш дIаувттаеча оатхалех кIезигагIа яле 40 процент яраш цар керда хьа а ю, тишъенначул тIехьагIа метта а увттаю хIара шера. Иштта дале а, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара, лаьрхIар чакхдаккхара низ дIакхоачар дергда оаха.

ТIадоагIача шера дергдолча бIаьстанарча балхашка кийчо еш, бицлац совхоза кхаш леладераш шоай говзал лакхъе. ЛаьрххIа вIашагIъехкача агрономически, экономически курсашка дешаш ба уж хIанз. Механизатораша шоай квалификаци лакхъю районе йолча Калиновски профтехучилище. Цул совгIа керда механизатораш кийчбара курсаш а вIашагIйохкаш я хIанз цу боахаме. ЦхьоалагIча декабре болх бе йолалургйолаш я уж.

М. ХАМАТХАНОВ.

БАРХIАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ИТТЛАГIЧА СЕССЕХ БОЛА

Информационни хоам

1988 шера 25 ноябре г. Грозне хилар бархIазлагIа херждча Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета иттлагIа сесси.

Сессе дийцар ер дешаш: 1989 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальнои дегIайоалаяра Паччахьалкхен планахи 1988 шера республика экономически социальнои дIегIайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра хьакъехьеи; 1989 шера Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджетахи 1987 шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи; Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдарах.

«1989 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальнои дегIайоалаяра Паччахьалкхен планахи 1988 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальнои дегIайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра хьакъехьеи» доклад йир НГIАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, НГIАССР Госплана председатела депутата **А. А. Мальсагова.** «1989 шера Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджетахи 1987 шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи» доклад йир НГIАССР финансай министра депутата **П. И. Голещихина.**

Цул тIехьагIа Лакхехьарча Совета массазарча 14 комиссе заседанешка ювца йолайир планеи бюджетеи проекташ, цига къамаьлаш дир 36 саго. 43 тоадари тIатохари юкъедихьар проекташта.

Пленарни заседане 1989 шера республика Паччахьалкхен планахи укх шера план кхоачашъяра хьакъехьеи, 1989 шера бюджетахи 1987 шерара бюджет кхоачашъярахи йола планово-бюджетни а кхыча а массазарча комиссей доклад йир НГIАССР Лакхехьарча Совета планово-бюджетни комиссе председатела депутата **В. А. Куценкос.**

Цу дешаех пренешка къамаьлаш дир Грозненски горисполкома председатела депутата **В. М. Шамардина,** Веденски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза председатела депутата **А. А. Хусаинова,** Шелковской райисполкома председатела **Т. М. Толутовас,** Нохч-ГIалгIай бувзама производственно - технически управлене начальника депутата **А. З. Ханта,** Нохч - ГIалгIай цементни завода вокхагIволча машиниста депутата **С. Т. Эльмурзаева,** «Назрановский» совхоза звеньевойс депутата **М. Б. Ужахова,** «Старогрознефть» НГДУ слесара депутата **А. И. Онежкос,** Къулбаседа - Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене начальника депутата **А. Я. Спиридонова,** НГIАССР моттигерча промышленноста териториально - производственни объединене генеральни директора **С. М. Магомадова,** НГIАССР унахцIено лораяра министра депутата **Г. У. Мальсагова.**

Лакхехьарча Совето тIаийцар планово-бюджетни а кхыча а массазарча комиссей тоадараш теркал а деш 1989 шера Нохч - ГIалгIай АССР экономически социальнои дегIайоалаяра Паччахьалкхен планах дола Закон, хIаьта иштта 1988 шера республика экономически социальнои дегIайоалаяра план кхоачашъяра хьакъехьара соцам а.

Лакхехьарча Совето чIоагIйир Паччахьалкхен бюджет, тIаийцар планово-бюджетни а кхыча а массазарча комиссей тоадараш теркал а деш 1989 шера НГIАССР Паччахьалкхен бюджетах дола Закон, хIаьта иштта 1987 шерара НГIАССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет чIоагIъяра хьакъехьара соцам а.

Лакхехьарча Совето планово - бюджетни комиссена тIадиллар НГIАССР Госпланаца цхьана республике унахцIено лораелга дегIадоаладараи Iалам лорадараи кхы тIа эша средстваш хьожаяра йолча таронех дола дош тохкилга.

Цул тIехьагIа сессе ладийгIар НГIАССР Лакхехьарча Совете чIоагIдайта оттадаьча НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума Указех йолча НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара депутата **С. Н. Кожуховске** докладага. Депутаташа чIоагIдир Указаш, тIаийцар доагIдоаггIаш дола законаши соцамаши.

Лакхехьара Совет хьажар депутата М. П. Антоновас НГIАССР торговле министрага А. И. Зубковга г. Грозне маькх йохкилга во вIаштIехьдаккхара а маькха-булочни изделеш качество лоха йолаши ассортимент кIезига йолаши хилара а бахьанех йолча запросага, хIаьта запросах бола соцам тIа а ийцар.

Дукха бераш долча ноаношта «Нана-турпал» яха цIи ялараx дола

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

«Нана-турпал» яха цIи лойла «Нана турпал» яха орден дIа а луш итт а кхы дукхагIа а бераш даьча, хьалкхедаьча ноаношта:

Нохч-ГIалгIай АССР гIолла

Алхазурова Зепина — Кирова цIерагIча колхоза колхозхочоа, Веденски район.

Дидаева Захра Исраиловнана — цIен-нанна, Шалински район.

Закараева Марияна — цIен-нанна, Веденски район.

Ибрагимова Резеда Хасановнана — болхлочоа, город Грозный.

Измайлова Iаббаса Мариянa — цIен-нанна, Назрановски район.

Ислаева Айза Магомедовнана — цIен-нанна, город Грозный.

Казаченко Раша Егоровнана — цIен-нанна, город Гудермес.

Керимова Розайна — цIен-нанна, Ачхой - Мартановски район,

Костоева Элмарзий Мотена — цIен-нанна, Малгобекски район.

Косумова Айман Элимсолтаевнана — В. И. Ленина цIерагIча колхоза колхозхочоа, Шелковски район.

Кумасаева Марема — «Горячеисточненский» совхоза болхлочоа, Грозненски район.

Минкаилова Хижан Адамовнана — «Новогрозненский» совхоза болхлочоа, Гудермесски район.

Нетаева Лидайна — Кирова цIерагIча колхоза колхозхочоа, Советски район.

Сатыбаева Розайна — цIен-нанна, Грозненски район.

Сулейманова ПаьтIамата — «Альпийский» совхоза болхлочоа, Советски район.

Султаханова Маликана — болхлочоа, Надтеречни район.

Тазбаева Зарета — «Курчалойский» совхоза болхлочоа, Шалински район.

Темирбулатова Лидайна — Орджоникидзе цIерагIча колхоза колхозхочоа, Ножай-Юртовски район.

Улубаева Урцена — Ленин цIерагIча совхоза болхлочоа, Наурски район.

Халухаева Уматгире Яхийна — цIен-нанна, Назрановски район.

Хаштырова Султана Фатимана — цIен-нанна, Назрановски район.

Хусиханова Азмана — «Зори Кавказа» яхача совхоза болхлочоа, Шалински район.

Чахкиева Iаддалий Социатана — цIен-нанна, Назрановски район.

Шакаева Хамсата — цIен-нанна, Наурски район.

Шахмаева Iайшета — бохлочоа, Ачхой-Мартановски район.

Эсмурзиева Шамсудина Тамарена — гIулакхерчоа, Малгобекски район.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
М. ГОРБАЧЕВ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.
Москва, Кремль.
1988 ш., 21 ноябрь.

Республикански теникий театра Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен гармота ялараx дола

Нохч ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Театральни искусство дегIайоалаеча доккхий гIулакхаш карагIдувларахи хьалкхувш йоагIача тIехьенна коммунистически кхетам луча дукха болх барахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла республикански теникий театра.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.
г. Грозный.
1988 ш., 24 ноябрь.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиум 24 ноябре хиннача ший аргIанарча заседане республика Лакхехьажар республика Лакхехьарча Совета X сесси дIаяхьара хьакъерча дешашка.

Лакхехьарча Совета Президиумо дийцар «Кагирхошта интернациональнии патриотически кхетам балара хьакъехьа Наурски района халкъа депутатий Советаша беча балхах дола» дош.

Белгалдаьккхад, парте XXVII съезда, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий, XIX Ерригсоюзни партийни конференце решенешка хьежжа района халкъа депутатий Советаша кагирхошта интернациональнии патриотически кхетам балара гIулакх тоадара теркам тIабохийташ хилар, царна из кхетам балара болх къахьегама коллективайи дешара заведенейи партийни, профсоюзни, комсомольски организацешца айхха бувзам болаш а кагирхошта интернациональни, патриотически, атеистически кхетам балара цаI йолча комплексни планагIа а беш хилар.

Кагирхошта интернациональни, патриотически кхетам балара дешаш сессешкеи исполнительни комитетий заседанешкеи дувц.

Юртарча культура цIеношка дуккханахьа хан-ханнахьа еш лекцеш, беседаш ю, интернациональнии патриотически темаех сайренаш хул.

Юртарча культура цIеношкеи библиотекашкеи интернациональни доттагIала уголокаш я.

Района школашка бу интернациональнии патриотически кхетам балара болх.

Районе теркам тIабохийт кагирхой СССР Герзашцарча Низашка гIулакх де кийчбара. Дукха хIама даьд тIема гIулакха юххьанцара кийчо яра школай дешара-материальни база чIоагIъеш.

Района школашка я тIемеи къахьегамеи сийлен 5 музей, 2 зал. Цига болх беш я хургволча бIухочун клубаш, къонахчала урокаш ю, пионераллен комсомоллен дIанийбу. Боккха белзам болаш дакъа лоац дешархоша «Зарница», «Орленок» яхача тIема - спортивни ловзарашта, тIема юххьанца кийчвалара районни олимпиадашта юкъе. 1987 шера денз Наурски станице болх беш я 9—10 классашкеи профтехучилищеи дешаш бараштa йиллa унахцIено тоаяра тIема-спортивни лагерь. Цига хургболча бIухошта довз эскарера хьалаш, вахар.

Культурно - просветительни учрежденеша дизза дакъа лоац Советски эскаре гIулакх де болха кагий нах торжественнии эмоциональнии накъабахара гIулакх вIаштIехьдоаккхача а дIахьоча а.

Лакхехьарча Совета Президиумо иштта белгалдаьхар Наурски района халкъа депутатий Советаша шоашта карайолча учрежденей кагирхошта юкъе беча интернациональнии патриотически балха тIа дола кхоачамбоацараш а. Цхьайолча Советаша, культпросветучрежденеша, школаша из болх алхха юбилейшца, кагий нах эскаре гIулакх де хьехаш хиларца бувзам болаш мара бац. Кагирхошта интернациональнии патриотически кхетам балара балха дешаш Советий сессешка, цар исполкомий заседанешка дувц, цу балха анализ а ца еш, цу хьакъехьара решенеши мероприятеши тIаийю дукхагIча даькъе цхьа хаьдда къоастам боацаш.

Кагирхошта патриотически интернациональнии кхетам балара хьакъехьа халкъа депутатий Советаша, цар массазарча комиссеша, исполкомаша кхоачамболлаш цхьана гIулакхаш дац профсоюзнии комсомольски организацешца.

Халкъа депутатий районни, юрта, станица Советий исполнительни комитеташта тIадиллад кагирхошта кхетам балара дешаш Советий сессешка, массазарча комиссейи исполкомийи заседанешка хан-ханнахьа дувца увттадар, цу дешай хьакъехьа тIаийца решенеши мероприятеши йизза кхоачашъяр.

Президиумо дийцар иштта «Назрановски районе дукха бераш долча ноаной учет лелаяра, совгIаташ дала уж хьачубалара, царна совгIаташ далара гIулакхахи цу хьакъехьа де дезарехи дола» дош а кхы цхьадола дешаш а.

Кхом бе, лораде, лархІа

«ЭНЕРГИЯ» ЯХА ПРОГРАММА КХОАЧАШЪЕШ

Къахьегама коллективаша кийч а яьй, партийнин советскин кулгалдара органаша чІоагІ а яьй 12-ча пятилеткана лаьрхІа целевой комплексни программаш. Царна юкъе къаьстта йоккха моттиг дІалоац ма эшша кхача хилийтара, наха баха фусамаш хьалъяра, халкъа эша товараш хьадара, продукце дикал айъяра, материальни ресурсашта кхом бара тІаерзаяьчар. Республика къахьегамхоша цахаддаш низ тІабохийт уж толаме кхоачашъяра. Тахан оаха кепатох «Экономия» яха комплексни регинальни программа кхоачашъярах дувца материал.

Мехка экономике овлангара денз де лаьрхІа хувцамаш доллача хІамах хьурмат дареи кхом бареи кІийлен тІа мара латта йиш йолаш дац. Тахан ресурсий кхом баро таро лу къахьегама овсарле сихха лакхъе, арахеца продукци алсамъяккха, халкъа боахама ресурсаш кхоачашца хилар дІадаккха. Вай республике тоъал йоккха опыт Іоаяьй материальнии йІовхал-энергетически ресурсаш кхояра даькъе.

ШийттлагІча пятилетка хьалхарча шин шера Іаьржа металлий прокат еча тІакхетар, кхы тІа эша йІовхала энерги Іалашъяр духхьал кхояьча энергеи материалийи чотагІа хиннад. Мохк социальнии экономически даькъе дегІабоалабара керттерча лостамашка оттабаь цу хьакъехьара боарам 60—65 процент мара беце а.

БІарчча хьанийцача еррига республике цун шин шера кхое лаьрхІар 6,3 эзар тонн цемент яр, хІаьта кхояьр — 14,3 эзар тонн, вешта аьлча, из программа 2,3-зза тІехкхоачашийр. Иштта кхое лаьрхІадар 274 эзар Гкал йІовхала энерги. Из программа а 183 процент кхоачашийр.

Пятилетка хьалхарча кхаь шера комплексни программагІа 11,9 эзар тонн Іаьржа металлаш кходе дезаш бар республика къахьегамхой. ХІаьта караарча шера хьалхара кхо квартал чакхъяьннача хана 12,4 эзар тонн Іаьржа металлаш кходе вІаштІехьдаьлар цар. Цу даькъе дикагІча оагІорахьа белгалъяьлар цу хьакъехьара кхаь шера планаш кхоачашъяь яьнна «Красный молот» завода (118 процент), «Грознефтемаш» завода (172 процент). Грозненски ремонтно-механически предприяте (4,7-зза дукхагІа) къахьегама коллективаш. «Грознефть» яхача производственни объединене кходаьд 9,5 эзар тонн котельно - пийшка доагор. Кхаь шера задани 2,6-зза тІехкхоачашъяьй цо. Иштта цо кходаьд 600 тонн автобензин, цу хьакъехьара план 220 процент кхоачаш а еш.

Материальни ресурсаш кхоеча доккхий толамаш даьхад «Оргтехника», «Спецнефтехиммаш» яхача производственни объединенеша, «Промавтоматика» НПО опытни заводо, Грозненски газ чакхйоахача заводо, дукхача кхычар.

«Оргтехника» яхача производственни объединене материальни ресурсаш кхоеча даькъе дуккха а де дезараш ду. Йиззача боахама расчетеи ше шийна финансировани яреи хьалашка болх бу из коллектив Іемай металл, электроэнерги, доагор, доагореи смазочни материалаш кхое. Цо доккха новкъостал ду предприяте рентабельность лакхъяра. Масала, соахка цІена пайда баккхара план 124 процент кхоачашъяьй укхаза. Из баьккхаб 1,2 миллион сома маьха, шу хьалха хинначул 30 процент дукхагІа. Кхы а дикагІа лел гІулакхаш укх шера. Хьалхарча кхаь квартале 1,4 миллион сом тІакхийттад предприяте кассе. Кхеталуш махиллара, из де йиш яцар материально - технически ресурсашта кхом бара бизза теркам тІабохийташ ца хилча.

Цхьабакъда, цу хьакъехьа долча дикача юкъарча хьокхамашта тІехьашка кІезига яц боахам во лелабара факташ а. Халкъа рузкъан тІера бІарг ца боаккхаш лораде Іомабеннабац массанахьа. Эшаш долча котельно-пийшка доагорах 3 проценти ерригача электроэнерге 18 проценти мара хьахилац кхояьча материалий чотагІа. Цу тайпара хьал садуаш да.

Масала, 1988 шера хьалхарча ийс бетта планагІа доацаш котельно - пийшка доагор доадаьд Грозэнерго РЭУ — 28,1 эзар тонн, «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене — 14,4 эзар тонн, цементни заводо — 13,5 эзар тонн. ХІаьта, Гудермесски локомотивни депос йоагІачул совгІа 1,2 эзар тонн дизельни доагори 2,7 миллион киловатт сахьат электроэнергии йоаяьй. Тоъал дукха доагор доадаьд Нохч - ГІалгІай территориальни транспортни управлене коллективо а — 405 тонн.

Кхы тІа а продукци арахецара ший тайпара хьаст ба моттигерча бийдалахи отходехи бизза пайда эцар. Масала, хьун боахам. Укхаза дукха я тайп-тайпара ведомстваш керте латта предприятеш. Иштта дукха я пайда ца эцаш юса вторични бийдал а. Духхьал караарча шера хьалхарча ялх бетта из 9 эзар кубически метр совгІа хиннай. Цох 72,7 процент яр мара производстван юкъеяхаяц.

Соахка дахчан отходех арахийца культурно - бытовойи боахамеи лостам бола продукци 155 эзар сома маьха яр. Из деча дикагІча оагІорахьа белгалъяьлар «Терек» яха Нохч-ГІалгІай производственни мебельно-дахчан хІамаш хьаю объединении НГІАССР Минлесхоза предприятеши. Укх шера из болх мелагІа лел.

Пятилетка хьалхарча шин шереи ах решеи республикерча предприятешеи организацешеи йоагаяь дІаяьха дахчан отходаш 1,9 эзар кубически метр хулаш я. Царех бизза пайда ийцабаларе хьае йиш яр 120 эзар сома маьха продукци.

Къаьстта дукха кхоачамбоацараш да цу даькъе «Чечингводстрой» объединене. Цар хІалакъяьй 700 кубически метр дахчан отходаш, е ерригах хиннарех 86 процент.

Цхьайолча металлообработка еча предприятешка отходаш дукха хул. Масалла, дІадахача шера производстве дІадахийтача металлах 16,3 процент дар пайда боацаш доадаьд. лЦох 50,7 процент дар стружка я.

Соахка хиннача 791 тонн металлоотходех халкъа эша товараш хьадеча дІадахийтад 263 тонн металл, е 33,2 процент. Кхы а кІезигагІа дІадахийтад из производственно-технически гІулакхашта — деррига а 129 тонн.

Массехк шу хьалха хинна сурт кхы а ийрчагІа дар. Предприятеши организацеши боахама расчетага яхаро дукха хІама хийцад цу даькъе, цхьабакъда, деррига кхоачам боацараш юстардаха аьттув баьннабац. ДукхагІа теркам тІабахийта беза материалаш лораяра, царна учет яра, уж ца талхийтара.

Экономикан перестройка яра хьалашка дикача дас санна производства доал дар халкъа боахама деррига доакъош динамично дегІадахкара услови я. Цудухьа хІаман хьурмат дари из лорадари хІара къахьегама коллектива бехктокхаме декхар а хинна дІаотта деза.

Профсоюзни вахар

Группа болх беш я

Радикальни социально-экономически реформа чакхъяккхара, цун кІийлен тІа советски наьха вахара а культура а боарам лакхбара, цар хьашташ кхоачашдара тІаберзабаь Коммунистически парте дІахьоча наькъа тІа боккха лоархІам болаш ба общественни тІахьожам.

Цу гІулакха юкъе дикка дакъа лоац советски профсоюзаша, вай мехка эггара йоккхагІйолча общественни организаце. Общественни тІахьожама тайп-тайпара формаш юкъе а йоалаеш, наьха производственни а салаІара а хьалаш тоаду цар.

Общественни тІахьожама болх массаза а латт партийнии советскии органий теркама юкъмоттиге. Иштта, СССР-а профсоюзий XVII съездо белгалдаьккхар, наьха хьашташ лорадеча тІахьожам, формализм юкъера дІа а яьккха, тІачІоагІбе, аьнна. Профсоюзашка диллача, из гІулакх доккха политически лоархІам болаш да. Профсоюзаша общественни тІахьожам лоаттабу предприятей, организацей, быта сфера, торговле балха общественни комиссешка гІолла. ГІулакх деча сферан общественни тІахьожам лоаттабу 1988 шера 27 сентябре арабаьннача, торговлен предприятейи организацейи балха профсоюзашка гІолла болхлой тІахьожам лоаттабара болча ВЦСПС президиума соцамагІа.

5600 активист чувоагІаш 305 комисси, 540 группа я торговле 318 предприяте, 404 столове, 104 бытовой гІулакх деча предприяте балха тІахьожам лоаттабеш.

Профсоюзни активисташа тІахьожам лоаттабаро торговлеи бытовой гІулакх дечеи таро лу, негативни гІулакхаш юкъера дІа а даьха, боагІача боарамагІа болх дІабахьа. «Грознефтеоргсинтез», «Союзавтоматстром» объединеней болхлой шоай столовешта раьза ба. Укхаза столовей коллективаша болхлой контролерашца цхьана тІахьожам лоаттабу.

Цхьабакъда, массанахьа а дац иштта. «Оргтехника», «Терек» яхача объединеней болхлой тІахьожамо столовешкара дукха кхоачамбоацараш гучадаьхар — дуа хІама лерттІа ца кийчдар, санитарни режим телхаяр, эшаш йола оборудовани йоацаш хилар. Уж кхоачамбоацараш дІадахара де дезар белгалдаьккхар.

Общественни тІахьожама комиссеи, группои болх укх тІеххьарча хана хьинарегІа бу. Къахьегамхой заявленештеи сигналаштеи ма могга сихагІа жоп далара духьа облсовпрофеи профсоюзий цхьайолча отраслевой обкомашкеи вІашагІъехка оперативни тІахьожама группаш я. Цар членаш хІара дийнахьа дежурстве а хул. Облсовпрофа штабе 300 совгІа саго телефон техай, цхьаццанахьа нийсденна харцахьа хІамаш дувцаш. Масала, нов. Берендеевна гучадаьлар «Спутник» яхача тика чура 58 сом мах а бенна ше ийца ультрафиолетови облучатель 46 сом мара ца дехаш хилар. Дуккха а къийсачул тІехьагІа мара совдаьккха ахча продавецагара хьадаккха вІаштІехьдаланзар. Уж санна дараш кІезига дац хІанз а вай вахаре.

Торговле базашка а ухийт уж комиссеш. «Росторгодежда» яхача оптови базе комиссена гучаяьлар цига къайлаяьккха маІача наьха 28 импортни шляпа (462 сома маьха), 30 кхалнаьха гарнитур. «Росторггалантерея» яхача базе 20 ди а цул дукхагІа а ха йоаккх, тюль, маІача наьха шарфаш, кулгахйоахкорргаш, косметика, кхыдола дефицитни товараш тикашка дІа ца луш.

— 9000 сома маьха «Секим» яхача сирийски духе 200 упаковка Респотребсоюза встречни торговлена лаьрхІа я, — йоахар база болхлоша. ХІаьта, общественни контролерашта гучадаьлар: царех 40 флакон, накладной тІа яздаьчох, 4 ноябре районерча тикашка розничи торговле дІаяхьийта хилар. Из дош тІачІоагІдеш Урус-Мартанерча тика заведующе аьлар, ше из духи накладнойгІа хьаяздаьд, из централизованни хьадахьарг долаш а да. ШоэлагІа хьожаш, Респотребсоюза универсально-торгови база болхлоша йоахар, — духеш торгови сете дІадахьийтад. ХІаьта, оперативни группан цу дешах дала къаьгга жоп а хиланзар цар. Респотребсоюза кулгалхошкара бокъо йоацаш, складе уж чубита а тиганзар. Цул тІехьагІа хала да теша, уж духеш тикашка дохкаш хургда, аьлча.

«Рособувьторга» базе болаш болча 51 тайпарча кога гІирсах цар образецаш хьокхача цІагІа 21 тайпара бар мара бацар, хІаьта импортни ийс тайпарчарех — цхьаккхе а. Цу тІахьожама материалаш, комиссе предложенеш а йолаш, Нохч-ГІалгІай АССР-а Минторгеи Респотребсоюзеи дІаяхьийтай.

Дукхача коллективаша дикка пайда эц подсобни боахам лелабарах, цхьабакъда, продукци йохкача тІахьожам боагІача боарамагІа лелабац царех цхьайолчар. «Чеченингушпромстрой» объединене СМУ-2 ерригга продукци: шура, тІоа, дулх бригадай столовешка дІакхухь, хІаьта, учет ца лелаяр, столове балха тІахьожам лелабара общественни группа харжа ца хилар бахьан долаш, из продукци болхлошта мел дІакхоач а цун дикал мишта хул а ха хала да.

ДСК подсобни боахам лелабеча а бац тІахьожам. Теплицашка хьалкхеяь помидораш, нарсаш, баьцадаараш боахама заведующе новкъоста Межидова ше дІакхухьийт, отчет бухгалтере дІалу.

28 октябре Пугачева цІерагІча улица тІа бахача наха Облсовпрофа оперативни группа дежурнега телефон а теха хоам баьб, шоай цІагІа йІовхал яц, аьнна. Цо цу сахьате «Агропромстрой» яхача объединене начальникага Р. А. Омаровга телефон а теха, наха йІовхал хургйолаш гІулакх дир. ХІаьта, «Чечениигушводмелиорация» яхача объединене начальник нов. М. Баматгиреев башха сагота а хиланзар, Новаторий цІерагІча улицагІа номер 9 йолча цІагІа баха нах, шийла я яхаш леткъ, аьлча.

ТІахьожама группай болх цхьа бахьан тоабаьбале а, дукха кхоачамбоацараш да цу юкъе. Ала деза, замо дІадехарашта гаьна да цар гІулакх. Къаьстта из болх тоабара терко е езаш я профсоюзий комитеташ.

Облсовпрофа болхлой штабо дех, моттигашкарча тІахьожама комитеташка, группашка шоай опытах лаьца а из дикагІча оагІорахьа тоабара йолча предложенех лаьца а яздар.

З. АХМАДОВ,
Нохч-ГІалгІай облсовпрофа секретарь.

Москверча йийн алкогольни доаца малараши деча Очаковски комбинате оттаяь керда малараш чудотта автоматически лини йиллача ханал кхо бутт хьалха продукци арахеца йолаеннай.

Автоматически лини хьалха вІашагІйолларо йиш хилийтар объединене еррига подразделенеш коллективни подряда тІа яха. Балха кердача системо йиш хулийт гІишлон - монтажни балхашка дІадодар дикка кІезигде, объединене болхлоштеи гІулакхерча нахаи поощрени яра премиальни фонд дукхагІа хилийта.

СУРТА ТІА: Очаковски йийн алкогольни доаца малараши деча комбинате советски Малхбузерча Германеи специалисташа оттаяьча кердача автоматически лине арахийца эггара хьалхара продукци.

Р. ДЕНИСОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДикагІвола бригадир

Дукха ха я Цечоев Хьадрис Малгобекски транспортни предприяте къахьегаш вола. Из бригадир волча бригаде 35 саг водитель ва. Толамашца кхоачашду бригадо ше тІаийца социалистически декхараш.

Цечоева Хьадриса бригаде лелаераш зІамагІйола машинаш я. Дукха мухь тІаботта таро яц цар. бакъда, цхьадолча гІулакхашта — кагий грузаш дІа-хьа кхухьача, царех дика пайда боал.

— Укх шера тха городера маькх еш йола завод дІакъайлай, — яхаш дувц Хьадриса. — Тоае езаш я йоах из. Цунца дувзаденна хІанз геттара дукха болх тІакхийттаб тха АТП-на а къаьстта тха бригада а. ХІана аьлча, тха машинаш я, дукхагІча даькъе кхыча городашкара, маькх хьакхахьа езараш.

Из доацаш кхы а дукха да Цечоева кулгалдеча бригадо кхоачашде дезар. ЗІамига, доагор дукха ца доаду машинаш массе а моттигашка накъайоал городерча боахамашта.

Хьадриса ший лелаер польски зІамагІа йола грузовик я. Цу дийнахьа школа-интерната гІулакхаш кхоачашдеш вар из. Дукха да интернате цу машино кхоачашде дезар. Кхачан продукташ, тайп-тайпара материалаш, дешара пособеш, прачечнера метта поартал, дІа-хьа кхахьар а иштта кхыдола гІулакхаш а ца Хьадриса леладеш.

Бригада кулгалхо хиларал совгІа общественник а ва коммунист Цечоев.

Предприяте леладеча хьехамчала а дика дакъа кхоач Хьадрисага. Массе а хана гуш ва из кагирхошца. Профессиональни а вахара а опыт йоккха йола шоай хьехамча лоархІаш ва цар а.

— Хетаргахьа, Хьадриса жоп дала ца могаш цхьаккха а хаттар хургдац, — йоах къоначa водителa Марзаганов Микаила. — ХІаьта, бе-башха а хетац цунна шийн бригадера водитель а «наьхабараш» а. Массанеца цхьатарра безаме а шийна ховр кхо ца деш а ва из.

Массехк Сийлен грамоташца белгалбаьккхаб Цечоев Хьадриса къахьегама никъ.

Б. ЖАБРАИЛОВ.

БАХАЧА НАЬХА СТРАХОВАНЕНА — ДУКХАГІА ТЕРКО

Паччахьалкхен страховани яра даькъе 1988 шера кхоалагІча квартале республика городаштен районаштеи юкъе лоаттаяьча социалистически яхьа итогаш яьй укх деношка Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советои облсовпрофои. Белгалдаьккхад, дерригача тайпаех страховани яра план 112,1 процент кхоачашъяьлга, цу даькъе шоаи лоІаме бахархошта юкъе яьр 100,8 процент а еш. Планал совгІа хьакхаьча ахча 35,4 эзар сом да. Цу балха тІа дикагІа дола толамаш даьхад Старопромысловски Советски районаша.

Цунца цхьана Надтеречни Ленински районашка Іалашдаьдац бахархошта юкъе хиланза яргйоацачеи шоай лоІамагІа йолчеи страховане тайпаех дола страхови платежах хьакхачара хьакъехьара план кхоачашъелга. Бахархой боахамашта янза яргйоаца страховани яра план кхоачаш ца еш йисай Ачхой-Мартановски, Назрановски, Шалински, Заводской, Октябрьски, Веденски, Грозненски, Гудермесски, Ножай-Юртовски районаш.

Страхови платежаш хьакхачара боарам кхоачамхиллал бале а, страховане цхьадолча тайпаех дола договораш кІезиглулгеи дегІаахара боарам лаьгІлулгеи нийсдалийтад Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Малгобекски, Шалински, Шелковски, Ножай-Юртовски районашка. Хьалха а санна дегІаахара боарам лоха ба Грозненски, Шалински, Назрановски, Ачхой-Мартановски, Малгобекски, Надтеречни, Ножай-Юртовски районашка.

Халкъа депутатий юртий, поселкови Советий исполкомий председателашкара, финансовии страховии органашкара райисполкомий, горисполкомий оагІорахьара тІахьожам лаьгІбалари эсалагІа цар хьадехари бахьан долаш янза яргйоацача страхованегІа бахархой боахамех хьайиеш йолча платежий недоимкай йоккха сумма хьаІовра нийсдалийтад Ачхой-Мартановски, Веденски, Малгобекски, Наурски, Сунженски, Шалински, Шелковски, Заводской, Ленински, Октябрьски районашка.

Страхови органий балха йоаггІаш йола терко яц цхьайолча горисполкомашеи райисполкомашеи, цар гІулакхашта эсала тІахьожам лоаттабу, боагІача боараме гІо дац царна граждаиаша шоай лоІаме страховани елга дІахо дегІакхувлара, бахархой боахамаш тІера яланза яргйоаца платежаш ший ханнахьа хьакхоачалга Іалашдара гІулакха тІа. Де доаггІаш мел дар дац Госстраха органий болхлой къахьегама хьалаш лерттІа хилийтар духьа.

Паччахьалкхен страховани яра даькъе 1988 шера кхоалагІча квартале городаштеи районаштеи юкъе лоаттаяьча социалистически яхьа итогашка а хьежа, НГІАССР Министрий Советои облсовпрофои соцам баьб карара кара тела ЦІе байракхи 1000 сом ахчан премии а луш, хьалхара моттиг социалистически яхьа условеш кхоачашъяьча Старопромысловски района хьожае аьнна. Социалистически яхье вотъяьннача района карара кара тела ЦІе байракх дІалулга тІадиллад Госстраха управлене начальника Э. С. Сулеймановна.

ШоллагІа моттиги 400 сом ахчан премии хьожаяьй условеш кхоачашъяьча Советски района, хІаьта кхоалагІа моттиг цхьаннена а ца хьожае лаьрхІад. хІана аьлча кхыча районаша цхьаь цхьанне а кхоачашъяьяц квартала планаш.

Надтеречни Ленински райисполкомий председателий Тазиевеи Таштамировеи теркам тІаэзаб бахархошта юкъе страховани яра планаш кхоачашъяь ца хилараи страхови балха хьалаш вогІа хилийта хилараи, хІаьта Малгобекски горисполкома председатела Цароевнеи Ножай-Юртовски райисполкома председатела Кудусовнеи хьалхадаьккхад страховани яра цхьадолча тайпаех договораш кІезигагІа увттадаь хилар.

ЙоагІ-йоагІача райисполкомий председателаш н.н. Макаев, Элесов, Аюбов, Кузнецов, Дааев, Толутов, Абдулаев, Таштамиров, Осмаев, Цароев декхарийла баьб шоай доалахьарча халкъа депутатий юртий, поселкови Советаша граждаиий боахамашта янза яргйоацача страхованех йолча платежий недоимкаш нийсъялийтара бахьанаш тахка, 1988 шера 1-гІа декабрь хьатІакхачалехьа гражданий боахамаш тІера янза яргйоаца платежаш йизза хьакхачийтара тІехьара бола халкъа депутатий юртий, поселкови Советий председателий, страховойи финансовии органий бехктокхам хоалуш айбе а царгара цІенхаштта хьадеха а.

Финансовии страховойи органаша де доаггІа гІулакхаш чакхдаха деза бахархошта юкъера платежни дисциплина чІоагІъяра.

Страховой балха хьалах дола дош шоай заседанешка ноябрь бетта дувца а нийсденна кхоачамбоацараш дІадахара эффективни гІулакхаш чакхдаха а, пачча хьалкхен страховани дегІакхувлара балха хьинар айде декхарийла яьй горисполкомаши райисполкомаши.

Госстраха Заводской инспекци дІатаръяра йоаггІаш йола фусам Іалашъяра таро лаха еза Грозненски горисполкома председатела н. Шамардина.

Страховани яра балха хьалах хадданза дувца деза къахьегама коллективай собранешкеи профсоюзни заседанешкеи, хІаьта пачча хьалкхен страховани дегІакхувлара хьакъехьа страхови органашта гІо де деза Министерствашеи ведомствашеи, профкомаша. Цу деша хьакъехьа шоай заседанешка дувцара декхарийла е еза профсоюзий отраслеви обкомаш а.

«Грозненский рабочий», «Ленинан некъ», «Сердало» яхача республикански газетий редакцеша, телевиденеи радиовещанеи НГІАССР Госкомитета кепайоазонеи радиои гІолла хадданза ювца еза пачча хьалкхен страховани яра республика городаштеи районаштеи юкъе лоаттаеча социалистически яхьа итогаш. ХІаьта Нохч-ГІалгІай АССР гІолла йолча пачча хьалкхен страховани яра Управлене кхоачашде деза пачча хьалкхен страховани елга дегІакхувлара боарам дІахо айбара, страховане хІара тайпах йола платежаш хьакхачара планаш а хІара районо цу хьакъехьа дола ший социалистически декхараш а шеко йоацаш кхоачашдара тІалеста хьадда дола гІулакхаш, даим а лакхъе еза страхователашта гІулакхаш дара дикали культуреи.

Соцам тІа белгал мел даьккхар кхоачашделга тІадожаш да НГІАССР финансай Министерствани НГІАССР гІолларча Госстраха Управленеи.

Тхога язду

БІУХОЙ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТИЙ БАЛАШ

Укх шера дІаболабеннаб Назрановски районни бІухой - интернационалистий совета болх. Тха совето учете оттаваь а балха юкъе дакъа лоацаш а районерча юрташкара бІаьннел совгІа саг ва Афганистане интернациональни декхар кхоачашдеш хиннарех.

Совета председатель ва ЦІеча Седкъа ордена кавалер Имагожев Рашид. Иштта, Даьхен сийлен совгІаташца белгалбаьккха ба кхыча бІухой никъ а.

ВІашагІъелла дукха ха еце а тха Совета дукха хІама карагІдаьннад аьнна, хеташ ва со.

Керттердар — совета юкъе боагІараш, дика дакъа лоацаш ба района ерригача вахаре. Уж беза хьашийн ба призывникаш гуллуча мероприятешка, школашка, производственни, коллективашка.

Дукха ха йоаццаш цу тайпара вІашагІкхетар хилар тха Плиевски школерча дешархошца, № 13 йолча школа-интерната «Щит и меч» яхача клубаца, Экажкъонгий-Юрта бахача нахаца. Цу дерригача вІашагІкхетарашта юкъе дика дакъа лаьцар бІухоша-интернационалисташа А. Амерханова, Р. Евлоева, дуккха кхычар а.

ХІара бІухо-интернационалист вовзаш а лоархІаш а ва кхелетача берий гІулакхий инспекце. ХІара «афганцо» шефство лелаю цу инспекце учете латтача кагирхошта. Цу гІулакхах дика пайда боал подшефни болчарна а инспекце болхлошта а.

Бакъда, дукхагІбола тха низ а тха дукхагІйола ха а йоае езаш хул... массанена ховш а довзаш а долча гІулакхех района кулгалхой дІакхетабе гІерташ. Вешта аьлча, Афганистане шоай декхар лерттІа кхоачашдаьча наьха эшача тайпара йоаккхо яц. Собрани, совета заседани йолча хана моллагІча кулгалхочо дувцачунга ладийгІача хеталургда, тха балха цхьаккха новкъарле яц аьнна. Из иштта дац. Йолаш я бюрократизм а аьнар кхоачаш ца ду моттигаш а. Из бахьан долаш вІаштехьдалац тха спортивни клуб хьаелла. ВІаштехьдалац массе а «афганций» вахара хьашташ Іалашде. Царех 70 процент нах цхьаннахьа болх беш бац. Дукха ба цІенош де лаьтта ца луш кхестабеш а. Иштта дукха хана денз участок ца луш лела ОльгатІа вахаш вола Буружев Хьамид. Цул совгІа Афганистане байнача салтий даьшка-ноаношка вІалла ца доагІа, дега бохам хургбола къамаьлаш деш моттигаш а хиннай.

Экажкъонгий - Юрта вахаш волча Аушев Халата воІ Саламхан Афганистане интернациональни декхар кхоачашдеш вийнав. «Экажевский» совхоза кулгалхой декхарийла бар Халата а цун дезала а юртбоахама продукци, доакъар, кхыдола царна эшар Іалашде. Бакъда, совхоза директораца хІара дийнахьа къувса кІорда а даь, ший бала теркал биц аьнна, лоткъам а бахьаш райисполкоме венача Халата вІалла дагадоацар хезар: — «Хьай веннача воІах базар е гІерташ ма вий хьо-м», — аьннад цунга райисполкоме.

Цу тайпара къамаьл хиннад райисполкоме Афганистане вийнача Евлоев Башира наьнаца а. Цхьанахьара кхычахьа хехкаш дукха го а баьха, райисполкоме енаяр из, барзкъаш дутта машина эца гІо де шийна, аьнна.

Боккха бохам хинна дІаяхай кхалсаг.

Уж факташ йийцар оаха тхой аргІанарча заседане. Ала деза, КПСС Назрановски райкомо а цхьаккха теркам тІа ца бохийташ уж дешаш диталга.

Кхетаде хала дац, цу тайпара дола къамаьлаш къонгаш боацаш бисача даьштаноаношта, керда човнаш хиле, дегчу дуссилга. Вешта, беррига а бІухошца-интернационалисташца бу болх а хила беза геттара дукха дега йІовхал дІалуш.

Дика пайда баргба «афганцех» ерригача района вахара. Шоашта тІадилла гІулакх дизза кхоачашде ховш болча, денал, майрал совдаьккхача кагирхошта хьаде могаргдоацаш хІама дац, цар низаш а хьашташ а эшшача тайпара Іалашдича.

МАЛЬСАГОВ І.-Хь.
Назрановски района бІухой - интернационалистий совета член.

БАРКАЛ ШОАНА!

Наьсарен района Крепость яхача бахача наха язду:

«Тха еза редакци!

Оаха каьхат язду шуга шюзлагІа а. Оаха соахка декабрь бетта яздаьдар шуга. Тхона дийзадар оаш из газета тІа даккхар. Оаш даккханзар из каьхат газета тІа.

Оаха шуга яздаьдар, хий доацаш дагІа тхо, хий дилла новкъостал де тхона, аьнна. 30 шу даьккхадар оаха, хий дилла юрта Совет а оарцагІа ца йоалаш, тхоай а из дилла кхы барт ца кхеташ. Оаха яйтача тха жалобагІа шо оарцагІдаьлар тхона. Дукха къахьийгар, хий а дилийтар. Дийца варгвоацаш доккха гІулакх хиннад тхона цох: массанена а шортта хий да турбашкара хьаухаш. Оаха моаршал дайт шуга, доккха баркал а оал, къаьстта оаш тхо долча вайта хиннача корреспондента Чахкиев Ювсапа. Тха гІулакх хиллалца оарцагІваьнна лийлар из.

ДЗАРАХОВА Лиза, ХАМХОЕВА Лиза, МУРУЖЕВА Новдаш, кхыбараш».

Новкъосто новкъостах

ЦУННА ДУКХА БЕЗА ДЕШАРХОЙ

Кхувш йоагІа къона тІехье нийсача новкъа яккха, цунна марксистско-ленински кхетам бала, вахара кагий нах кийчбе, уж дийша баьлча Даьхенна царех пайдане нах хилийта ший беррига низ тІабахийта болх беш я Орджоникидзевски № 3 йолча юкъерча школа хьехархо Чаниева Роза.

Нохч-ГІалгІай пачча хьалкхен университет яьккхачул тІехьагІа, цу школе дІаболабаьб цо ший болх, берашта эрсий мотти литературеи хьехаш. Цунна бераш дукха деза, хов царца бувца беза мотт, хІаьта берашта из а дукха еза.

Чаниева Розай урокаш дика хул, бувзам ба цар вахарца, школьни реформа декхарашца. Іомаю тема хул тайп-тайпара формаши методаши йолаш. ЧІоагІа къахьег Розас берашта эрсий мотт безалургболаш, шаьра из дІабувцийта, дІахойі цо эрсий метта лоархІам, из мотт къамашта юкъера доттагІал чІоагІдеш хилар.

Розас хьийхараш тайп-тайпарча лакхерча дешара заведенешка дешаш ба. Езаеннай цхьабарашта шоай хьехархочун професси. Цечоева Іайна ЧИГУ филологически факультет чакхйоаккхаш йоал, Вышегурова Хадишат ЧИГУ филологически факультет йистеяьккхачул тІехьагІа Нестеровски юкъерча школе болх беш я, Вышегурова Марем ЧИГУ физмат факультете деша ягІа. Нальгиева Зарема г. Махачкале лорий дешар дешаш я. Богатырев Руслан Москверча Плеханова цІерагІча халкъа боахама институте ва, Латыров Микаил Ленинградерча военни училище дешаш ва. Иштта кхычахьа а дешаш да Розас хьийха бераш. Дика довз цунна ше хьехача классашкара хьал, ха гІерт хІара дешархо фу деш ва, цунна фу эш. ТІаккха Розай тарлу, берий оамалаш дикагІча оагІорахьа ерзае а. Дика дакъа лоацаш я Роза школан юкъарча вахаре а. Хьехархошта дика новкъостал деш я Розас кулгалдеш йола методически объединени.

Укхаза чубоагІача эрсий метта хьехархоша дика пайда эц цига зеденнарех, шоаш, болх беча хача. Дуккхача шерашка профсоюзни комитета кулгалхо хиннай. из болх дика харагІа чІоагІа новкъостал дора цо, школьни реформа дешаш кхоачашдеча.

Школерча кабинеташта юкъе дикагІъярех я эрсий метта кабинет. Кабинета чу я дукха пособеш, плакаташ, лозунгаш, йоазонхой портреташ.

Халонех ца кхераш дика лелабу цо лекцеш ешара болх. Школе йийша ца Іеш, берий даьй-ноанойи бахача метте а еш цо тайп-тайпара лекцеш: школьни реформах, кхыдолча дешашта лаьца. Белгалдаккха деза, школа коллектив, бераш, берий даьй-ноаной Розай сий деш хилар. Сабаре, безаме, Іимерза йола Роза езаеннай массанена а. Сага сий къахьегамца доал. Школе цо болх беча 10 шера наха лоархІаш хьайоагІа Чаниева Роза.

Т. ХАШИЕВ,
хьехархо.

Фуд халкъашта юкъера доттагІал чІоагІдара новкъарле ер?

КЪАХЬЕГАМХОШТА интернациональни кхетам балара даькъе хьалха дІаяхача ханашка новкъарле яь Іиййнабац ди. Тахан а тІехь вІашн хьаллоацаш, вІашн гІо деш, цаІ шоллагІчох дакхаш да националистическии дини юхедисараш.

Дукхача хана денз ди лелабеча деррига халкъий къаман сакхетаме, быте, дезала — саг йоалаяра-йигара отношенешка, традицешкеи обычешкеи кІоаргга лер йитай исламо. Социализма хьалашка а дІаьнна яьннаяц къаман сакхетама цо еш йола влияни.

Къулбаседа Кавказа автономни республикай хьалашка къахьегамхошта коммунистически кхетам балара лоархІамегІча проблемаех цаІ я интернациональни, патриотически, атеистически кхетам цхьана балар. Актуальни лоархІам болаш я из проблема, националистически предрассудкашца а ширъяьннача дезала, саг йоалаяра-йигара обычешца, обрядашца а цкъаза айхха вІашн хьерча а луш, бахархой цхьан даькъа сакхетаме дина ширдаьннараш хІанз а тІехь доаьш йолча вай регионе. Бусулба дина керте латтарий, дин организацей влияни чІоагІа а йолаш, йІаьххача юкъа даьхад Къулбаседа Кавказа республикай къамаш. Къаман культура элемент я ислам, яха уйла наьха сакхетаме чуйолийта гІийртаб уж тІагІертта. ХьалхагІа а даьд, хІаьта иштта хІанз а шоай хур ду цар дин идеалаш къаман яраш я ала, халкъий исторе, Къулбаседа Кавказа лоаманхой общественни вахаре ислама лоархІами чулоацами совбаккха гІерташ.

Къаман маьхаленаш лораерий декхар кхоачашдераш я шоаш, аьнна ала гІерт дин организацеш, къамий исторе чухь а цар паччахьалкхал, духовни культура дегІакхувлача даькъе а дин лоархІама маІан цхьан гома чудоаладе гІерт. Къаман дари дина дари вІашкадоаладе гІертилга цхьана доагІаш да Къулбаседа Кавказа республикашкарча дукхача динах тешаш бараштa хетачох, хІаьта Іаткъаш да интернациональни, патриотически а иштта атеистически а кхетам балара гІулакха. Интернациональни кхетам атеистическичунца вІашн айхха бувзам болаш хилара лоархІам а актуальность а къаьстта теркалъе йоагІа динах юхедисараш хІанз долаш долча, уж националистическичарца дувзаденнача, национализма легализаци яра аьттув бола форма а хинна ди дІаотта гІертача регионашка, хІаьта национализм — ди дегІаахара дика кІийле, резерв.

Националистически оамалаш цкъаза хьагучаювл дина гома чу, хІаьта динах тешилга шиь аргІагІа дІахо доаржаде гІерт къаман традицей байракха кІала. Националистическии дини уж ширдаьннараш вІашн айхха дувзаденна, вІашн хьаллоацаш а долаш, хьагучадувл дукхагІча даькъе наьха массарча сакхетама, оамалий, уйла-нигата, иштта кх. дІ. боараме. Из хьаллоац консервативни йолча общественни мнене, феодально-тайпан отношеней реликташа, дин активисташа кхоачашдеча гІулакхаша, цар аьттув лу дІаяьнна йолча, реакционни обычешта, къаьстта кхалсага хьакъехьара яраш а йолаш, консерваци яра.

ЦХЬАН гома чу а луш, патриотически интернациональни а атеистически а кхетам лулга чІоагІдар, динах нах мукъабоахача а атеизм дегІакхувлача а даькъе общественни вахара интернационализаци яра лоархІам кІоаргга тахкар, социалистически къамаш вІашн гаргаувзара советски общества хьинар айдар дІадех хано.

Интернационализми атеизми — социалистически общества духовни атмосферои социальни строяс шеи чІоагІъеш йола, вІашн ювзаенна шн белгало. Социализм а коммунизм а хьалъяра леламе вІашн йІаьхий хул интернационализми атеизми, хІакІоарглу цар чулоацам, хІара сага шиь вахаре а гІулакхашка а дика кхетаяь нормаш а хинна дІаотт уж.

Диалектически вІашн ювзаеннеи цаІал йолаши хиларца материалистически мировоззрени, интернационалистически принципаши взглядаши чІоагІъяра гІо деш, социалистически къамаши народносташи вІашн гаргаоза аьттув луш бола интернациональнии атеистическии кхетам баларо лоархІаме моттиг дІалоац ширдаьнначунца лоаттабеча къовсаме.

Пролетарски интернационализма а советски патриотизма а чулоацам болаш советски наха кхетам баларо хаьдда дІадех дин ширдаьннаращца, миччa тайпара ювлийте а национализман шовинизман оамалаш гучаювлийтарца, къаман гома чухь виса а шиь къаман дар хьалхадаккха а, ширдаьнначун идеализаци е гІертарца, керда общество хьалъяра духьале еча обычештеи нраваштеи духьала тІагІертта къовсам лоаттабелга.

Дика оттабаьча интернациональни балхо гІо ду националистически ширдаьннараш дІадахара. ХІаьта, кхыча оагІорахьара, практико хьа ма хьоаккхара, из болх меллу националистически ширдаьннараш юхадийнлуш хилара кІезига терко еш а цу гІулакха лоархІам кхета ца беш а хилча.

Дукхазза а белгалдаьхад В. И. Ленина, котъяьннача пролетарски революце мехка атеизм ярж йиш яц ди лелабара никъ бехкаш хилча, из котъяргья динах тешарий сакхетам хувцарца, хьинареча вахара юкъе уж увзарца. Карл Маркса яьхад: «Социализм дегІаахарга хьежжа дІабаргба ди. Кхетам балара лоархІамга хьежжа дІабоалаш хургба ди. Кхетам балара лоархІам боккха бола общественни дегІаахарга хьежжа дІабаргба из».

Гуш ма дарра, атеизми интернационализми цаІ шоллагІчо хьаллоац. Интернационалистски идеологе мелъю дин мировоззрене кІийленаш, Іилман мировоззрени хьахилара гІо ду. Шиь арьІан атеизмо, Іилман мировоззрени ше хиларга хьежжа, гІо ду къаман отношеней диалектика, советски дерригача халкъа хьаштащарча къаман хьаштий хада йиш йоаца цхьоагІо нийсагІа кхетае.

Къахьегамхошта интернациональни кхетам балара даькъе боккха лоархІам болаш да диний националистически хьисап, кхыбола ди лелабераш ца лар, царца моастагІал цар леладар хьагучадоаккхилга. МоллагІча дин реакционни оагІув йолчча тайпара хьагучаяккхара даим а Іалаьмате доккха гІо деш хиннад дин организацей гІулакхех, халкъий вахаререча цар реакционни лоархІамах йолча исторически материалех пайда ийбелга.

НОХЧ - ГІАЛГІАЙЧЕН партийни организацеша дикка пайда ийбу къахьегамхошта интернациональни, патриотически а атеистически а кхетам балара эффективни йолча формаехи методехи. Оттаьяь я комплексни планаш, партийни организацешка вІашагІъехкай советаш, юрташка гражданий сходаш ю, юртеи городеи ерригача интеллигенце творчески союзий, кепайоазон, радиои телевиденеи хьинар оарцагІдаьккхад.

Нохч-ГІалгІай партийни организаце актива собране (1987 шера февраль) дийцад «Республика къахьегамхошта идейно-политически, интернациональни кхетам лулга дІахо чІоагІдара областной партийни организаце декхарех» дола дош, эттача гІулакхий хьала кІоаргга анализ яьй, республика къахьегамхошта патриотически, интернациональни, атеистически кхетам луча даькъе цІенхаштта кхоачамбоацараш гучадаьхад. Доклада тІа а выступленешка а белгалдоахар, ди лелабераш республике кІезиг ца лулга, бахача наха интернациональни а атеистически а кхетам лулга вІаштІехьдаккхара процесс социально-экономически а духовни а даькъе дегІакхувлара ерригача комплексаца айхха бувзам боацаш дукхача шерашка чакхъяьхалга. Из бахьан долаш интернациональнии атеистическии кхетам балара еча перестройка спецификах йоагІача бесса ца кхеташ я идеологически актив.

Наха атеистически кхетам лулга чІоагІдар, цІенхашттагІа дин предрассудкашта духьалъоттар, дина духьаларча балха тІа коммунистий, интеллигенце бехктокхами хьинари айдар, профсоюзни, комсомольски организацеш, идеологически учрежденеш цунна юкъеозар, массови информацеи пропагандаи ерригача средстваех пайда ийбар дІадийхар собране.

Атеистически балха ерригa формаш гІо де декхарийла я антикоммунизм, хІаьта къаьстта марксизма-ленинизмана духьала ца лоаттабеча къовсама цун «кердагІа» йола приемаш шоаш йолчча бесса хьагучаяхара. Ховш да, вахара буржуазни хьисапаи социализма нен юкъе антикоммунисташ «тІийнаш тахка» гІерташ хилара даькъе кІезига боаца лоархІам динга кхоачаш болга. Вокх оагІорахьа, дин престиж йожилга юхатоха гІерташ болча церковникашеи сектанташеи шоай хур ду къахьегамах, вахара маІанах, иразах, иштта кх. дІ. долчох динои коммунизмои дувцар цаІ да ала гІерташ. Массови атеистически балха бебеча формаех пайда а ийбеш, цу дешай хьакъехьара овлангара вІашдухьаленаш хьагучаяха еза.

ІИЛМАН атеизма идеяшта пропаганда еча мамогга дукхагІа пайда ийбе беза вай ханарча естествознанех, Іилма-технически революцен карагІдийннарех, цар атеистически лоархІами маІани хьагуча а доахаш. «Воинствующи материализма лоархІамах» яхача шиь статья тІа вай атеисташта лаьрхІа В. И. Ленина даьча керттерча васкетех цаІ да из. Цу статья тІа хьалхадоах, массови атеистически балха тІара цхьаькха цхьа лоархІаме дІадехар а — цун формаш бе-бе йолаши цун чулоацам атта кхетабе могаргдолаши из хиланза барг ца хилар. «Атеистически пропагандахма могга бе-бе йола материал яла еза наха, вахара тайп-тайпарча доакъой факташ царна йовзийта, цу а вокх а оагІорахьа царга уж хьажийта беза, царца хьашт долаш уж хилийтара, дин набарах уж сомабахара, бе-беча гІулакхашца, бе-беча оагІонашкахьа уж тохабалийтара, иштта кх. дІ.», — яха белгалдаьхад В. И. Ленина. Ховш да, нах динах бовлар чоалхане, объективни хьалаш а а субъективни факторaш а (учрежденейи организацейн, къахьегама коллективеи дезалеи, школаи вузаи, Іилман атеизма пропагандистий, и. кх. дІ. идейни влияни) вІашн ювзаенна йола йІаьххача хана чакхйоаккха процесс йолга. Цхьан дешаца аьлча, дина ширдаьннараш дІадахара тІаерзаяь я шиь ерригa звеньяш чулоацаш йола атеистически кхетам бІарчча система. Долче, цу система ерригача звеньяйи элементийи балхага комплексно хьожилга шийна чулоацаш хила деза атеистически болх белга.

ХІанзарча этапе атеистически кхетам балара системе къаьстта лоархІам болаш да ведомствай, учрежденейи организацейн, массови информацеи пропагандаи средствай низашта координаци елга, хІана аьлча уж я партийни комитеташа кулгал а деш, наха юкъе атеистически болх бе декхарийла яраш.

КПСС XXVII съездо оттадаь хІанзарча хьалашка беча идеологически балха перестройка яра декхар айхха дувзаденна да атеизма проблемашца а. Уж проблемаш тахкара кІоаргалах, нах дика дІакхеташ уж ювцаш хиларах дукхача даькъе тиййша да берригача советски наьха сакхетаме Іилман, материалистически мировоззрени хьахилар. Атеизма кердача формаштеи методаштеи пропаганда еча, кІаьд а ца луш лехамаш делга — хІанз прессана хьалхашка латта керттера декхар. Практико хьа ма хьоаккхара, партийни органий, массови информаце средствай, хІаьта иштта кхыча идеологически учрежденей балха практике тахан а тІехь къахьегамхоштеи кагирхоштеи интернациональни, патриотически а атеистически а кхетам луча нийслуш йолча формальни, декларативни методех тІагІертта мукъадувла деза. КПСС XXVII съезда решенеша дІадехарашка хьежжа, идеологически балха тІа хьдда а моттигашкара белгалонаш теркалъеш а бе беза кхетам балара болх. Цунна къаьстта теркам тІаззабар укх шера 30 — 31 марте КПСС Нохч-ГІалгІай обкомои КПСС ЦК йолча общественни Іилмай Академе Іилман атеизма институтои Грозне чакхъяьккхача «Къахьегамхошта интернациональни а атеистически а кхетам балар вІашн бувзам болаш леладара» хьакъехьарча зональни Іилма-практически конференце доакъошхоша. Цига тІаийцар къахьегамхошта интернациональни, патриотически а атеистически а кхетам балар чІоагІдара тІаерзаяь рекомендацеш.

В. ДЫХАЕВ,
Нохч-ГІалгІай радиокомитета воккхагІвола редактор.

Доазол дехьара

КИТАЙ. КНР медицински Іилмай Академе Пекинерча Фувайоки больнице мехка эггара хьалхара дега обходни хирургически операци яьй коронарни цІий лелалга телха цамогаш йолча сага.

Пациентка юртара 50 шу дола кхалсаг я, цунна дика хет хІанз, лораша яхачогІа, из хІанз тоалуш йоагІа.

СУРТА ТІА: операци еча хана.

СИНЬХУА—ТАСС.

ДУНЕН ПАЧЧАХЬАЛКХЕНАШТА ЮКЪЕРА ПАКТАШ ЯЛЕ А

«ХІара саг ерригa бокъонаш йолаши визза кортамукъен хила веза... цхьаккха а башхало йоацаш, из расах хьаваларга, цІека бесага, маІа-кхал хиларга, бувцача меттага, ди лелабарга, политически е кхычох тешарга, къамах е социальни хьаваларга, боахамга, сословега е кхыча хьалага хьежа доацаш» — иштта аьннад сага бокъоний массане юкъарча деклараце 2 статья тІа. ХІаьта гражданскии политическии бокъонех йолча Дунен халкъашта юкъерча пакта 26 статья тІа белгалдаьккхад:

«...МоллагІча тайпара йола дискриминаци ца могийташ закон хила а деза, из закон моллагІча: раса, цІека беса, маІа е кхал хилара, лебеча метта, дина, политически е кхыйолча убежденей, къаман е социальни хьавалара белгалон тІа гІолла йолча дискриминацех берригаш цхьатарреи эффективнои лорабара гаранти йолаш закон хила а деза».

Азера, Африкера, Латински Америкера хьабаьннарий хьакъехьара расизм хІанз эггара белгалдаьккха хІама да Великобританe. Дискриминацена духьалара закон тІаийца 22 шу даьнна дале а, Англера 2,4 миллион бола Іаьржакабараш — цу мехка цу термина юкъеболх пакистанцаш а индийцаш а — хьалха а санна социально-экономически пирамида лохерча лагІа тІа ба. КІайбоацарий алапи вокх болхлой доходех 85 процент мара дац. Бе болх боацача «бос болча» бахача наха 20 процент лоац — бахача кІайча нахал шозза дукхагІа. Великобританерча реакционни организацеша, къаьстта Къаман фронт оалаш йолчо, дІадех берригa «бос бола» граждaнаш мехкара арабоахилга, англичаний оагІонгахьара царцара моастагІал хьалхьеду.

Алжирера, Югославера, Мароккора, Португалера, Грецера, Испанера, Тунисера, Турцера, Италера Великобритане баьхка болхлой къахьегалургдолча берригача нахах 7 процент ба, хІаьта ФРГ-ен Францеи — 14 процент. Царна еш йола дискриминаци гучайоал эггара хьалха алапи яздеча, балха ден дІсахал оттадеча, социальни Іалашоне, страховане. Масала, Франце французски болхлошта доагІачох 60 процент мара лац цар бер санна бола болх беча доазол дехьарча болхлошта.

Боахам цхьатарра ца хилари обществе дІахо а поляризаци хилара процесси расови проблема ирьяларца цхьана дегІаух Америка ВІашагІкхийттача Штаташка. Мехкара расови проблема аттача йоал аьнна хетийта гІерт американски пропаганда, хІана аьлча «эггара йоккхагІа говзал йола неграш массане а санна таронаш йолаш ба». Боккъалдар аьлча, США болаш ба, кІеззига мара беце а, бІаьхий неграш. Укх тІеххьарча ткъаь шера Іаьржа цІока долча американцаша социальни экономически доакъошка цхьадола толамаш даьха дале а, обществера цар хьал дукхахача аспектий хьакъехьа кІайбарий санна дац. Неграш кІайбарех дІа ца къестабеш хилар бахьан долаш дукхха бола Іаьржа цІока дола американцаш лакхагІча социальни лагІа тІа баьннаб. Царна юкъе ба телепрограммаш дІакхухьараш, астронавташ, обозревателаш, хирургаш, преподавателаш, кхыбараш. 1970 шера денз Іаьржа цІока дола мэраш 48 хинначара 303 ва хІанз. ХІаьта а, негрий дезалех кхоалагІа дакъа къечарех ба, бе болх боацача негрий кагирхоша 40 процент лоац. США бахача нахах неграш 12 процент совгІа бале а, колледжешка дешабагІаш 8,9 процент мара бац. Мехка юкъерча боарамагІа къебараш 15 процент болча, США переписа бюрои официальни даннеегІа аьлча а, неграш 31,3 процент ба къе. «Рэнд корпорейшн» доклада тІа ма аллара, болх беш болча Іаьржа цІока дарех 20 процент бараштa къел тІераяккха магац, негрий дезала доходаш кІайбарий дезала доходех 56,3 процент мара яц. США бахача кІайбарел шозза дукхагІа ба бе болх боаца Іаьржабараш. Американски сенате цхьаккха негр вац.

Америке массаза а бахаш хьабаьхкача индейций вахар воча хьал тІа да. ХІанзарча ВІашагІкхийттача Штатий территоре тІа цхьан хана баьхача, 12 миллион хиннача индейцех миллионал кІезигагІа нах мара бисабац. Резервацешка чубехкача цар шоай традиционни промыслаш лелае а таро яц, хІана аьлча, цига Іалама кхоачамаш дац. Резервацешкарча къахьегалургдолча индейцех 65 процентагара 95 процентага кхаччалца бараш бе болх боацаш ба. ХІара иттанех ворхІ саг моцала Іазап озаш ва даиман, США юккъера довчул кхозза дукхагІа дов цига бераш.

Капиталистически мехкашка масса а оагІорахьара дискриминаци лоаттаю кхалнаха, кхыметтел, маІача наьхеи кхалнаьхеи цхьатарра бокъо я, аьнна, законаца хьакхайкадаьча а. Эггара дукхагІа яьржа я экономически дискриминаци. ООН статистикагІа, кхалнаха бу кхаь даькъах ши дакъа болх, доагІаш долча алапех иттлагІа дакъа мара ца кхоачаш. Европейски экономически сообщества официальни статистикас яхачогІа, ЕЭС итт мехка кхалнаьха алапи маІача наьхачул 20 процент кІезигагІа да. Кхалнаьха алапи маІача наьхачул эггара кІезигагІа Люксембурге ла — 40 процент, тІаккха Ирланде — 31 процент. «Америке кхалсаг мукъахиларах йола миф» яхача книжка тІа Энн Хевелетта йоах, американски кхалнаьха алапи маІача наьхачох 59 процент мара дац, цул совгІа, 80 шерашка дезал кхоабар кхалсаг мара йоаца дезалаш 84 процентага кхаьчаб.

Экономически, социальни, культурни бокъонех йолча Дунен халкъашта юкъерча пакта 7-ча статья тІа аьннад «хІаране бокъо я къахьега нийсхоши дикеи хьалаш хила, къаьстта аьлча: ...1) цхьаккха тайпа башхало а йоацаш, цхьатарра къахьегарах нийсхонца алапи эца а доагІар цхьатарра хьакхача а, цунца, къаьстта аьлча, маІача наьхачул вогІа доацаш къахьегама хьалаш долаш а цхьатарра къахьегарах цхьатарра алапи эцаш а хила боагІа кхалнах».

Капиталистически мехкашка кхалнаха дискриминаци ю политически вахаре а. Цунна дола масал да, законодательнии исполнительнии Іаьдала хержача органашка цар лоаца дакъа, США конгресса викалий палате цІаккха а хиннабац 4 процентал тІех кхалнах. ХІанз, 535 депутат волча викалий палате ерригa а 19 кхалсаг мара яц. Американски сенатерча 100 сенаторех алхха шиъ мара кхалсаг яц.

Французски парламенте 1,8 процент, итальянски — 3,2 процент мара бац кхалнах.

ВІаши нийсдара: СССР Лакхехьарча Совете 32,8 процент депутаташ кхалнах ба, ГДР Іаьдала лакхехьарча органашка — 31,8 процент, ВНР — 28,7, ЧССР — 28,5, ПНР — 20 процент кхалнах ба. Белгалдоаккхаргда вай, дерригача капиталистически мехкий парламенташка мел бола кхалнах, цхьана хьаийцача а, СССР Лакхехьарча Совета депутаташ болча кхалнахал кІезигагІа болга.

(АПН).

1955 шерара паччахьалкхен договори австрийски парламенто массазарча нейтралитетах дола закон тІаэцари къаьстта боккха лоархІам болаш хилар из мохк къаман хьакъехьа бизза шиь лоІаме хилара а иштта Европе машар массаза Іалашбара а. Паччахьалкхено лерагІа политически никъ дІахьош хилар бахьан долаш лоархІ из, дунен сообществас лоархІ из, дунен халкъашта юкъерча гІулакхашка хьинареи конструктивнии дакъа лацара геттара йоккхий таронаш хьа а йийллай цунна.

СУРТА ТІА: конгрессий «Австрия» яха венски центри «ООН городока» здании.

А. ХУРАДЗЕ сурт.
(ТАСС фотохроника).

Лаосски дезала бюджет

«Талат» лаосски меттала «рынок» яхилга да. ЛНДР-а городе, юрта, йоккхача е зІамигача нах бахача пункте боккха лоархІам болаш я талат хІара дезала вахаре. ХІанз паччахьалкхен торговли низ болаш йоацача хана бахача наха товараш ийду базар тІара.

Йоккха йоацача юрта кхоален кІала этта хІамаш йохкача кхалсагага я бананаш, кокосаш, дарегІара кІада, тай, маьхий, кхыйола кагий хІамаш. Сао яхача вьетнамски талате хьаэцарг мел дола хІама да. Укхаза эца йиш я модни джинсаш, барзкъаш дутта японски автоматически машинаш, «Хитачи» яха ши камера йола холодильникаш, бос бола телевизораш, видеомагнитофонаш. Цхьаккха а тайпа очередаш яц. ХІаьта маьхаш деза да. МугІарерча гІулакхерча сага е болхлочун эца низ хургга боацаш да уж. Лаосцаша ийду маьха деза доаца барзкъаш, кога гІирс, пхьегІаш, кхыдола товараш.

Вьетнамски тхьамка фабрика бухгалтера Сомпетпхонеи цун сесага Пхенгсеи цІагІа я когаца кхестаю барзкъаш тега машинаш барзкъашта етта йоккха аьшки. Цар ши бер да. Из ба цар берригa боахам. Машинка ийцай цар дІадахача шера массехк бетта ахча а Іоадаь, хІаьта барзкъашта етта аьшк Сомпетпхона Москве ийцар, ше профсоюзни активистий курсашка ваха волча хана. Из дезал тоъал кхоачам болаш ба, юккъера бахачул кІеззига тІех а. Пхенгси а цу фабрике упаковщица а йолаш болх беш я. Бетта дезалга кхоача алапи 25 эзар кип я — хІанзарча курсагІа США 55 доллар гаргга.

Лаосе базар тІа лела ахча да доллараш, кипаш, таиландски баташ. Доллараш безам хилча къаман валютаца хувцийта йиш я частни торговцера е паччахьалкхен банка отделенега. Паччахьалкхено а частникаша а цхьатарра хувц ахча.

Даьккхача ахчах кхаь даькъах ши дакъа мара кхачац Сомпетпхонагеи Пхенгсегеи. Вож ахча царна расчетни книжка тІа дІатІаязду. Цу ахчах предприяте тикачура товараш эца йиш я цар. Расчетни книжкаша нахага ахча кІезига бе кхоачийт, инфляцеца къовсам лоаттабара долчарех цхьа гІулакх да из.

ЦаІи ахи шу хьалхагІа хинначул дукхагІа хІама эца йиш я Сомпетпхонеи Пхенгсеи хІанз, хІана аьлча цу хана ерригa цар доход 12 эзар кип мара яцар. ДІадахача шера денз хозрасчета тІа я фабрика, дикагІа болх бе яьннай, боалача пайдан цхьадола дакъа болхлойн гІулакхерча наьхеи материальни хьал тоадарга дІадохийт. Из алапена ходенна Іац. Предприяте ялеш я, болх беш я дешархой группа. Ясле бераш дІаийду ши бутт баьлча. Уж леладарах даси нанаси мах лац. Фабрикас болхлой транспортаца Іалашбу. Цхьабола болхлой фабрика автобусашца дІахувл, вокхарна велосипедаш еннай, хІаьта мотоциклаш ярашта бензин тел.

Мехка мах боацаш медицински гІулакх ду. Бакъда цхьайола молхаш частни аптекашка эца езаш хул. Цар маьхаш деза да. Производстве лозаваьча болхлочоа кхы тІа лаа хІама эпара дийнахьа лаьрхІа 300 кип лу, медикаменташ эцаш цо дІадахийтар дІа а токх. Нагахьа санна лазар производство бахьан хиннадеце, унахочоа тІера дІатокх цо медикаменташ эцаш яь расходаш, дийнахьа кхачана лаьрхІа 100 кип а лу. Ишта а вешта а алапи дизза дІател цунна. Предприяте новкъостал ду дезалера цхьа саг цамогаш хилча а.

Лаосций кхачан керттера продукт дуга да. Болх беча сага хІара бетта льготни маьхагІа 20 килограмм дуга лу. хІаьта хІара бера, цун ха яларга хьежжа, мах боацаш ялх килограммагара барайтта килограммага кхаччалца дуга лу. Сомпетпхона боккха боацача дезало бетта шовзткъе итт килограмм гаргга дуга дуъ, цох дІадода 4000 кип, хІаьта дулх, чкъаьра, баьцадаараш, сомаш, базар тІара ийбу. Уж маьха деза да. Дулха килограммах 400-негара 800-нега кхаччалца кип доаккх, хІаьта бананех 100—150 кип. Продукташка дІайода дезала бюджетах аханел дукхагІъяр.

Сваяш тІа даьча дахчан цІеношка цхьан цІагІа ба уж дезал, вокха цІагІа лоаттахой ба. Фабрикас мах боацаш еннай царна из фусам. Иштта массехк дахчани кирпишкийн зданеш, итт дезала йола кхы цхьа здани йолаш я фабрика поселок. Кирпичкашца къайлача дукхача цІеной тховш тІа я телевизонни антеннаш. Сомпетпхона а эца йиш яр телевизор. Шоай доалахьара цІа Іалашде гІерт из Пхенгсеца цхьана. Ши шу хьалха даьша-ноанoша новкъостал а деш, Сомпетпхона городал арахьа лаьттан йоккха йоаца участок ийцар, хІанз алапе цхьадола гІишлон материалаш ийеш дІадода цу дезала. Ши-кхо шу даьлча цига цІагІа дІачубаха лерхІ дезала.

...Іуйрийна лаосски столица улицаш хьалъюз велосипедаш тІеи мопедаш тІеи багІача наха. Царца хул Сомпетпхони Пхенгсии.

Къахьегама Вьетнам балха кхача гІерт.

Т. КАЛАШНИКОВА,
АПН корр.

ФРГ. РСМД хьакъехьарча договорага хьежжа шин дийнахьа Хаузене — Франкфурт на-Майне пригороде юккъера гаьна йолха «Першинг-2» яхача американски ракетий хьалхара партеш дІайоахаш хилар. Из болх бир уж дІаяхара «Першинг-2», «Першинг-1А» йолча ракеташта ремонт яреи технически гІулакх дареи американски центре лаьрхІа кийчъяьча пункте.

Уж йохайир итт советски инспектор тІа а волаш, ракетий пускови доакъош вІашагІа а доахаш, цул тІехьагІа плазменни горелкашца, дискови срезашца, электрохерхашца теда а тедаш.

Ракетни комплексацара ерригa а йохаяьр 9 пускови установка яр. Уж оттаяь хиннаяр Хайльбронна районе (Баден - Вюртемберг лаьтта). Царна юкъе йолхаш хинна ракеташ йохаергйолаш США дІаяхьийтай.

СУРТА ТІА: пускови установкаш дІаяхара пункте болх беш ба.

Г. КУЛЬБИЦКЕ сурт.
Фотохроника ТАСС.